

Weeda weg uit Wageningse wetenschap

Spirit in de science

‘Het ondergewaardeerde vrouwelijke denken is onmisbaar in een informatiemaatschappij’. Dat is de stelling van prof. Iteke Weeda, ‘spiritueel feministisch sociologe’, tijdens haar afscheidscollege. Niet alleen in Wageningen maakte ze naam, want Weeda werd een publiek fenomeen.

Iteke Weeda tijdens haar afscheidscollege:
‘Mannen en vrouwen kunnen ontzettend
veel van elkaar leren’

Spiritualiteit en wetenschap

Het grote project van Iteke Weeda vanaf de jaren 90 was samenbrengen van spiritualiteit en wetenschap. De reguliere wetenschap zou in haar ogen teveel gebaseerd zijn op ratio en empirie en ook teveel uit zijn op macht en beheersing.

Terwijl, zoals ze stelt, de wetenschap op uiterlijk focust, is de spiritualiteit innerlijk gericht. De spirituele beleving is de ervaring van eenheid met dingen om je heen, met de natuur, de kosmos en ook met andere mensen. Het gaat meestal gepaard met een bepaalde gelukzaligheid en zingeving. Het raakt vaak ook aan de religieuze ervaring van de agnost: 'ik voel dat er iets is, maar ik weet niet wat'.

Ze veronderstelt dat die innerlijke blik de wetenschap zal verrijken, er bijvoorbeeld meer intuïtie en creativiteit in zal brengen. En dat het wetenschap en waarheidsaanspraken zal relativiseren.

Daar is veel tegenin te brengen. Onder andere dat in wetenschap intuïtie en creativiteit al een rol spelen. Bij Newton en Einstein bijvoorbeeld. Dat in de (wetenschaps)filosofie allang de betrekkelijkheid van werkelijkheid, waarneming, objectiviteit, kennis en waarheid is geaccep-

teerd. Al sinds de oude Grieken. Wetenschap is vaak niet waardenvrij, niet altijd integer en wijs, maar het beeld dat Weeda ervan schetst (bijvoorbeeld in haar boek *Spiritualiteit en Wetenschap*, 1996) is nogal karikaturaal.

Verder is er tegenin te brengen dat in de spiritualiteit dualiteit van lichaam en geest wordt verondersteld. Als bewijsvoering voor bestaan van de geest wordt intuïtie en gevoel aangevoerd. Mystieke ervaringen zijn echter innerlijk en persoonlijk; reëel, maar vormen geen (wetenschappelijk) bewijs voor bestaan van een geest los van het lichaam. Als dat een reden is om de wetenschap aan te vallen, dan zijn ook 'spiritualisten' niet integer.

Er is bovendien al een ontmoeting tussen wetenschap en spirituele ervaring. Namelijk in een tak van de neurologie die neurotheologie wordt genoemd (eind jaren 90 ontstaan in de VS). Onderzoek naar de biologische basis van die mystieke ervaringen; wat gebeurt er in de hersenen bij spirituele ervaringen, meditatie of religieuze beleving? Maar dat is niet helemaal de verbinding die Weeda voor ogen stond.

'Liefde is een cirkel waarvan het middelpunt overal is en de omtrek nergens'. Een favoriete uitspraak van Iteke Weeda, hoofddocent sociologie aan Wageningen UR en hoogleraar emancipatievraagstukken aan de Rijksuniversiteit Groningen. Tenminste die posities had ze tot 1 april, want op donderdag 30 maart is haar afscheidscollege in de Leeuwenborch in Wageningen. Heel feestelijk, met bloemen, hapjes en grapjes. In de afgeladen collegezaal

moeten mensen op de trappen zitten. Kleinkinderen hollen rond. Oma Weeda (63) is het stralende middelpunt. Ontspannen gezeten op tafel praat ze zo anderhalf uur vol. Met een quiz, anekdotes en theorieën over vrouwelijkheid en mannelijkheid. Een flitsende one-woman-show. "Straks vertel ik hoe de ideale man eruitziet", belooft ze.

Toeval

Mannen en vrouwen kunnen ontzet-

tend veel van elkaar leren, is haar boodschap. Ze is met haar studie (Agrarische Sociologie) inbegrepen, 45 jaar aan Wageningen UR verbonden geweest, schreef een column voor *Libelle* en bracht ook op tv haar boodschap. Als relatiesocioloog die theorieën ontwikkelde over de samenleving, individualisering en de plaats van het gezin. En tegelijkertijd als spiritueel feministe die een rol opeiste voor emotie in wetenschap. Ze pleitte voor meer openheid, minder dogma, meer creativiteit. Als wetenschapper? Dat is de vraag. Bedreef Iteke Weeda wetenschap waarbij het gaat om toetsing van theorieën, over 'weten'? Weeda wilde voelen. Steunde ze op ratio, empirie, deductie en logica? Haar methode was vooral intuïtie. 'De wetenschap met haar grote mogelijkheden en de mij zo vertrouwd geraakte beperkingen is mij lief', zo schreef ze ooit. Ze kwam met spiritualiteit als reddingsboei. Was wellicht eerder een 'wetenschopper', 'wetenschapper' of 'wetenschepper'.

In haar colleges en cursussen ging het zo bijvoorbeeld over energetische communicatie, spirituele levenshouding, leefvormen, intimiteit en seksualiteit, zelfonderzoek, yin en yang, hartsintelligentie, aura en chakra, mannelijkheid en vrouwelijkheid, dynamiek in vriendschaps- en werkrelaties, stromende liefde en de archetypen van Jung. Landelijk bekend werd ze vanaf het begin van de jaren tachtig met uitspraken als 'mannen zouden zwanger moeten worden', 'in wezen zijn we allemaal biseksueel' en 'echtscheiding is geen schande maar wezenlijk onderdeel van het leven'. Ze propageerde vriendschapsnetwerken in plaats van het traditionele gezinsverband. 'Toeval bestaat niet' vond ze, de new-age-slogan die verwantschap vertoont met predestinatie en determinisme. En ook: 'voelen, vertrouwen op je intuïtie moet je leren.'

Bevrijding

'De Wageningse Jomanda' kopte de *Volkskrant* onlangs. En Vrij Nederland deed verslag van een college waarin een medium contact legde met de overleden indiaan White Bull. 'Zweefpraat', aldus de stichting Skepsis over Weeda's colleges.

‘Een universiteit hoort geassocieerd te worden met helder analytisch denken, niet met zweverigheid’, zei Johan van Leeuwen, hoogleraar experimentele dierkunde, in Wb, blad van Wageningen UR. En ‘je kunt niet zomaar iedereen kritiekloos zijn hobby laten uitoefenen’, vond dr. Jaap Schröder in datzelfde blad, doelend onder meer op Weeda. ‘Het is teveel van: ga op je gevoel af. Voel je je er lekker bij, nou dan is het goed’ aldus Maartje Hogenboom, vijfdejaars studente Voeding en gezondheid, die uit nieuwsgierigheid naar het college van Weeda’s opvolger Anouk Brack over intuïtieve intelligentie kwam.

Maar voorstanders beroepen zich op academische vrijheid. ‘Het betonnen bastion van de stoffige wetenschap verdient bevrijding’, ‘wie bepaalt eigenlijk wat wetenschappelijk is?’ en ‘dat academië spiritualiteit van zich afwerpen, komt door het onbekende ervan; dat veroorzaakt angst en weerstand’. ‘Een universiteit is een plaats waar de grenzen van het gangbare denken worden opgezocht’, verdedigde Annette van de Wetering, woordvoester van Wageningen UR, Weeda, ook in Wb.

Volgens de studenten is het college vooral ‘leuk’. Ze inspireert, is anders dan de rest, doet leuke spelletjes, heeft humor, ze is ook aardig en tijdens tentamen waren er eens stroopwafels. Ze komen omdat ze meer willen weten over spiritualiteit, twifelen over de waarde van waarneming en wetenschap, omdat ze bezig zijn met relatie en communicatie, of, inderdaad, gewoon uit nieuwsgierigheid.

Wacho

Wat ook de motivatie vandaag is, het is de laatste kans. Met ‘functionele humor’, spontaniteit en haar ontegenzeggelijke charme. Ze kwam in 61, schetste haar Wageningse loopbaan. Ontwikkelde zich tot feministisch sociologe in de jaren 80 en kwam met spiritualiteit in de jaren 90.

De situatie veranderde totaal, vertelt ze. “Bij colleges in de jaren 60 zaten op de eerste twee rijen de meisjes – die mochten geen broek aan. Daarachter, de jongens. De prof sprak enkel voor de derde rij en verder: ‘mijne heren’. Alsof de

College van Iteke Weeda is volgens de studenten altijd ‘leuk’ en inspirerend

meisjes er niet zaten. Toen eens de jongens besloten tot een boycot en alleen de meisjes in de banken zaten zei hij: o, ik zie dat er vandaag niemand is.” Verontwaardiging in de zaal.

Ze doet een testje. “Wat vind je belangrijker voor je werk: emotie of ratio, intuïtie of verstand, creatief of kritisch, liefde of nuchterheid?” Nee, de vrouwen in de zaal scoren niet het vrouwelijkst (als je intuïtie, emotie, liefde, creativiteit en het associatieve denken in plaats van het lineaire oorzaak-gevolg denken, tenminste vrouwelijk wilt noemen), en de mannen niet per definitie het mannelijkst. “Ik wil maar duidelijk maken dat ieder mens beide polen in zich heeft. Niet puur vrouwelijk of mannelijk is.” Op een tafel liggen genummerde velletjes papier en af en toe roept iemand een nummer. “18? Ja, dat is een mooie: ‘Twijfel is niet prettig, maar zekerheid is belachelijk.’

Die ideale man? Dat is geen macho, geen watje: maar een wacho. Zo vertelt ze halverwege het college. Een man bij wie mannelijke en vrouwelijke kanten in evenwicht zijn; androgyn. En zo zou je de ideale vrouw een macha kunnen noe-

men.” En even later: “zijn er hier nog wacho’s in de zaal?”

Onmisbaar

‘Het ondergewaardeerde vrouwelijke denken is onmisbaar in een informatie-maatschappij’, zo luidt haar stelling. ‘Kennissen en ontwikkeling van dit type denken moeten dan ook krachtig gestimuleerd worden in onderwijs en arbeidsleven.’ ‘Innerlijk weten en uiterlijk meten bevruchten elkaar.’

Dergelijke tegenpolen aaneensmeden, dat is ook de opdracht die haar opvolgster zich heeft gesteld. Anouk Brack wil studenten creativiteit bijbrengen en inzichten leveren voor in hun wetenschappelijke carrière. Training van de intuïtieve rechterhelft van de hersenen, zo stelt ze, want wetenschappers leren immers vooral de linkerkant gebruiken. Weeda’s afscheidswens aan Wageningen ligt in die lijn. ‘Wees mannelijk in concept en vrouwelijk in perceptie.’ Anima in de academie. Spirit in de science. Aan alle bezoekers van haar laatste college presenteert ze haar boekje ‘Liefde in vele facetten’. □